

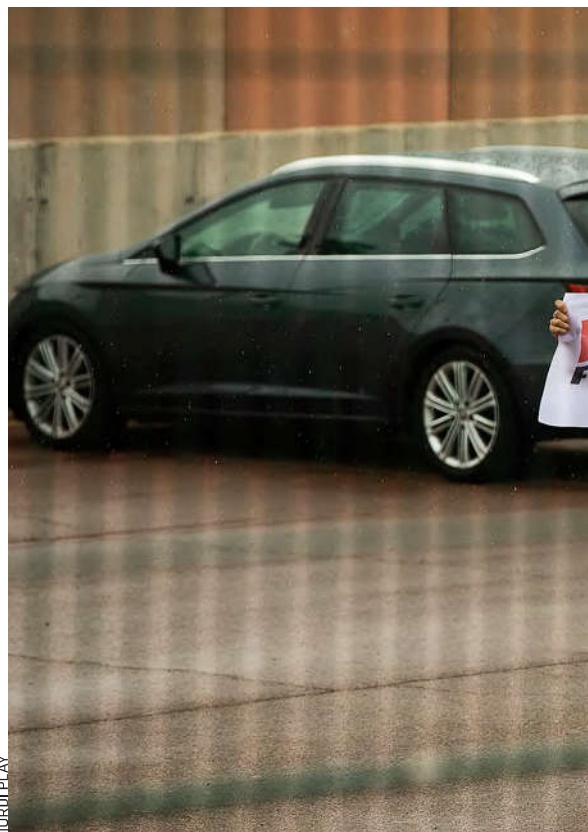
60 anys cohesionant el país

Òmnium Cultural celebra el seu seixantè aniversari enmig d'un context ben singular. El seu president, Jordi Cuixart, ha sigut indultat després de quasi quatre anys d'empresonament pels fets de la tardor del 2017. L'entitat va sumar socis de manera exponencial arran d'aquesta detenció, i ara en compta amb més que mai. Pròximament, l'entitat anunciarà una data per commemorar l'efemèride a la Catalunya del Nord, per poder aplegar els polítics a l'exili. Quin ha sigut el camí transitat per Òmnium per arribar fins ací? Ho repassem amb gent vinculada a l'entitat.

Per Manuel Lillo / @lillousechi

La transformació experimentada per Catalunya des del 1961, any en què va ser fundat Òmnium Cultural, es pot observar a través de l'evolució que ha fet aquesta entitat. L'11 de juliol del 1961, en plena dictadura franquista, un grup d'empresaris van crear Òmnium per protegir la llengua catalana en un context de censura i persecució. Aquests empresaris eren Lluís Carulla (1904-1990), fundador de Gallina Blanca; Joan Baptista Cendrós (1916-1986), fundador de l'empresa cosmètica Haugron Cientifical; Pau Riera i Sala (1908-1985), empresari del tèxtil; Joan Vallvé (1910-1988), enginyer industrial dedicat al sector metal·lúrgic, i Fèlix Millet i Maristany (1903-1967), financer, nebot del cofundador de l'Orfeó Català Lluís Millet i impulsor, també, de la Benèfica Minerva el 1943, entitat considerada precedent d'Òmnium Cultural.

L'entitat naixia amb clara vocació de suplència. Les institucions, en plena dictadura, no només no defensaven la cultura i la llengua catalanes, sinó que les perseguïen i les atacaven de manera sistemàtica. Òmnium, d'aquesta manera, mirava d'erigir-se com el suport principal de la cultura del país a través de la creació de guardons literaris i de tota mena d'actes i de promocions que tenien com a finalitat la protecció i l'impuls del català. El 2 de desembre de 1963, a les ordres del comissari Antonio Juan Creix (1914-1985) —protagonista també de la

JORDI PLAY

persecució contra els protagonistes dels fets del Palau de 1960, de les tortures a militants polítics, de la dispersió de la Caputxinada i de moltes altres accions repressives—, la policia franquista escorcollaria la seu d'Òmnium Cultural, ubicada al carrer Montcada de Barcelona, concretament al Palau Dalmaes —barri del Born—, per confiscar-ne la documentació i tancar la seu de l'entitat.

El context en què es desenvolupa aquesta acció repressiva no es pot separar de la internacionalització que estava adquirint la denúncia contra el franquisme. Especialment significativa va ser la portada del diari francès *Le Monde*, que incloïa una entrevista amb l'abat de Montserrat, Aureli Maria Escarré (1908-1968), en què advertia que l'Espanya franquista no era fidel als principis del cristianisme. Aquella publicació es va produir tres setmanes abans de l'escorcoll policial a la seu d'Òmnium. Poc abans, Fèlix Millet, com a president de l'entitat, havia organitzat un enviament massiu d'instàncies al Govern espanyol per demanar "la plenitud d'uns drets elementals sense els quals sentim amenaçada no tan sols la seva expansió [es referia a la llengua catalana] ans també la seva existència". Escarré, que acabaria marxant a l'exili, també va participar en aquella campanya. No és estranya, doncs, la incommodat del règim franquista davant aquella actuació impulsada per Òmnium Cultural, que veia tancada la seua seu.

Paradoxalment, però, tot i l'escorcoll esmentat i la repressió contra l'entitat durant el franquisme, cap president d'Òmnium no seria empresonat fins el 2017, ja superada la dictadura. Evidentment, el camí per arribar fins ací no va estar exempt de dificultats. Roc Fuentes i Navarro va nèixer a Terrassa l'any 1939, tot just quinze dies abans que les tropes franquistes entraren a la ciutat. L'any 1961, quan es funda Òmnium, Fuentes feia el servei militar a la Seu d'Urgell, des d'on aprofitava la proximitat amb Andorra per fer arribar llibres, discos i material cultural clandestí a les comarques barcelonines. El contacte de Fuentes amb Òmnium Cultural s'inicia el 1969, quan l'entitat obre la seua primera delegació territorial, precisament a Terrassa. En aquell moment, Fuentes ja militava en el Partit Socialista Unificat de Catalunya, una formació "de tradició comunista que tenia clara una cosa que encara avui molts discuteixen: que Catalunya és una nació, que té dret a decidir i que la revolució social ha d'anar lligada a la nacional". Segons Fuentes, que també va ser diputat al Parlament i senador amb Iniciativa, així com regidor a la seua ciutat, "els plantejaments del PSUC encaixaven amb l'activitat que duia a terme Òmnium Cultural".

Segons recorda aquest advocat i activista de llarga trajectòria, Òmnium va impulsar a la cocapital del Vallès Occidental activitats adreçades a la mainada, com ara iniciatives per fomentar la lectura in-

A l'esquerra, l'actual president d'Òmnium Cultural, Jordi Cuixart, a l'eixida de la presó de Lledoners. A la dreta, el primer president de l'entitat, Fèlix Millet i Maristany, que va ocupar el càrrec entre 1961 i 1968.

fantil. "Defensar la llengua, la cultura i el país lligava perfectament amb les meves aspiracions", diu Fuentes, que va arribar a Òmnium a través de l'advocat Joaquim Badia (1928-2020), un dels promotors culturals més emblemàtics de Terrassa, que també va ser membre d'Unió Democràtica de Catalunya. Badia va defensar Fuentes quan aquest va ser arrestat a finals d'octubre de 1973, en el context de la detenció de 113 membres de l'Assemblea de Catalunya, entre els quals hi havia el futur dirigent socialista Raimon Obiols o l'editor recentment desaparegut Xavier Folch. Al darrere d'aquella operació també hi havia l'esmentat comissari Creix.

El primer que va fer Fuentes després d'abandonar la presó va ser anar a la seu terrassenca d'Òmnium Cultural a explicar l'experiència d'un mes i mig a la Model. "De vegades em fa vergonya dir que vaig ser un pres polític, perquè certament hi vaig estar molt poc de temps. No com el Josep Rull, un bon amic a qui he anat a veure", explica referint-se a l'exconseller de Territori i Sostenibilitat, també natural de Terrassa. Anys més tard, Fuentes trobaria el seu nom en una llista en què s'enumeraven les persones de la seua ciutat que els colpistes del 23-F del 1981 volien "eliminar", tal com es llegia en aquells papers. Amb ell hi havia Paulina Pi de la Serra (1906-1991), vinculada a la Lliga Regionalista als anys trenta i més tard a la lluita antifranquista, o el dirigent sindical Cipriano García (1927-1995), un →

1. Roc Fuentes
2. Jordi Bosch
3. Gemma Clarissó

→ dels líders de CCOO, a més de membre destacat del PSUC. En aquells anys, Òmnium ja havia establert contactes amb el Secretariat de l'Ensenyament de l'Idioma —nascut el 1971 i transformat el 1978 en Acció Cultural del País Valencià— i amb l'Obra Cultural Balear —creada el 1962—, entitats germanes amb què Òmnium integra l'anomenada Federació Lluïll.

Tornant al vincle amb Òmnium, Fuentes, que és d'origen andalús, reconeix que l'entitat sempre ha tingut un paper fonamental a l'hora d'integrar en la societat catalana les persones d'altres procedències. "Aquest paper també el va saber fer el PSUC des de l'àmbit estrictament polític", apunta. "La defensa de la cultura, de la llengua i del país des de la capacitat de convicció, no des de la imposició, sempre s'ha sabut plantejar en positiu per part d'Òmnium". Aquest tret, considera, ha estat una constant en l'entitat, a pesar dels canvis i les adaptacions que ha hagut de fer amb el pas del temps. Fuentes, que recorda amb especial estima Muriel Casals (1945-2016), presidenta de l'entitat entre 2010 i 2015 i amb qui també va coincidir al PSUC, destaca que altra de les grans virtuts d'Òmnium ha estat "saber estar sempre per sobre de les discrepàncies i les diferències, també quan malauradament els enfrontaments entre partits ho han desvirtuat tot. Però Òmnium Cultural sempre ha sigut capaç d'establir ponts sense haver de rebaixar mai el seu plantejament inamovible".

L'empenta del procés

El paper de l'entitat ha sigut més visible durant els últims anys, amb Jordi Cuixart empresonat i, abans, amb la tasca d'Òmnium com a nucli aglutinador de la defensa del dret a l'autodeterminació. Jordi Bosch (Barcelona, 1970) en va ser secretari i responsable de relacions institucionals durant molts anys. Concretament fins a la darrera renovació de la junta d'Òmnium, que es va produir aquest mateix any. Com molta altra gent vinculada, Bosch situa l'accés del filòsof Jordi Porta a la presidència d'Òmnium el 2002 com un dels punts d'inflexió més determi-

nants de l'entitat. Bosch, que n'era soci des d'abans, s'hi va vincular més intensament des d'aquell moment. "Cal pensar que, als anys seixanta, Òmnium Cultural tenia un paper molt clar. La llengua i la cultura estaven prohibides. Quan acaba la dictadura, Òmnium, com tantes altres entitats, va haver de trobar el seu paper, i moltes de les seves funcions van continuar, però moltes altres ja les començaven a desenvolupar les institucions, cosa que va fer que als vuitanta i als noranta Òmnium no acabés de trobar el seu lloc". En aquest sentit, l'entitat s'implicà posteriorment en qüestions com ara l'educació i la cohesió social, amplià el seu abast d'actuació, i intensificà la defensa de principis com ara el model d'escola catalana, que començaven a ser qüestionats per sectors polítics emergents del nacionalisme espanyol ja a principis d'aquest segle XXI. "El paper d'Òmnium seria fonamental per defensar aquest model", diu Bosch.

Ja més endavant, amb Muriel Casals —primer— i amb Jordi Cuixart —des de finals de 2015— com a presidents, Òmnium treballaria de manera més profunda amb entitats locals i de barri per desenvolupar projectes comuns, "allò que anomenem lluites compartides", puntualitza l'exsecretari de l'entitat. Dins de la cohesió que vol garantir Òmnium s'inclouria la defensa del dret a l'autodeterminació, que posteriorment s'ampliaria a tota una sèrie de drets civils com el de manifestació o el de reunió, "que s'han vist vulnerats i que s'han traduït en causes judicials, gent empresonada i a l'exili". Bosch lamenta que "aquesta lluita la vam començar fa menys temps i, malauradament, l'haurem de continuar", diu abans d'afegir que la denúncia internacional també s'ha sumat a les lluites plantejades per Òmnium Cultural els últims anys.

De fet, la batalla antirepressiva ha fet que l'entitat multiplique, de manera quasi exponencial, el seu nombre de socis. Però aquest creixement de suports, matisa Bosch, no troba el punt de partida en l'empresonament de Jordi Cuixart el 16 d'octubre del 2017. "Amb Jordi Porta com a president, Òmnium es va renovar i va treballar per situar-se

en l'agenda cultural, lingüística i política del país". D'aquesta manera, la sentència del Tribunal Constitucional (TC) contra l'Estatut català al juny del 2010 resulta un fenomen clau en l'esdevenir de l'entitat. "En aquell moment, Òmnium Cultural, com a entitat històrica, guanya presència i aglutina les voluntats dels qui s'oposaven a la sentència i ho volien expressar". El nombre de socis augmentaria, i el protagonisme de l'entitat també gràcies a esdeveniments com ara l'anomenat Concert per la Llibertat del Camp Nou, celebrat el 29 de juny del 2013 davant 90.000 assistents. Un concert en què també va participar l'Assemblea Nacional Catalana, una altra entitat clau durant l'última dècada al Principat.

La professora Gemma Clarissó (Barcelona, 1976) també situa la sentència del TC contra l'Estatut, més concretament la gran manifestació del 10 de juliol del 2010, com el moment més important que ella rescataria des que forma part d'Òmnium Cultural. "Per a mi és aquí on tot va començar", recorda. "Ens vam adonar que la societat havia canviat, que les necessitats del catalanisme eren unes altres, i la resposta ciutadana ens va sobrepassar, tal com va ocórrer també l'1 d'octubre. Però sens dubte, el moment d'inflexió és la sentència contra l'Estatut", assegura.

Clarissó es va vincular a Òmnium Cultural quan va anar a viure a Girona i es va implicar en el teixit associatiu de la ciutat. Jordi Porta n'era el president. "Vam viure un canvi generacional que va servir perquè l'entitat es plantejés nous reptes". En aquest sentit, exemplifica, Òmnium "va dignificar la flama del Canigó" i va continuar treballant "per la cohesió social, perquè la cultura i la llengua són els elements que cohesionen una societat per fer país". La professora detalla que Òmnium no té l'afany de liderar res, "sinó de recollir els anhels d'una societat diversa, sempre escoltant totes les veus, i és això el que li permet liderar iniciatives i sumar".

Precisament, Clarissó considera que si hi ha un repte que l'entitat encara té pendent és "cohesionar, encara més, aquesta societat tan diversa". Pel seu compte, Jordi Bosch valora el fet que Òmnium haja aconseguit "mantenir la independència de l'entitat, que és molt important, i haver trencat amb l'aïllament de la presó", fent de la situació repressiva un gran altaveu internacional. Pel que fa als reptes pendents, Bosch planteja el fet que, "tot i que vam fer molt, entre tots hauríem d'haver fet més perquè l'exercici de l'autodeterminació hagués culminat amb èxit. De moment no ens n'hem sortit, i això vol

ELS ALTRES PRESIDENTS D'ÒMNIMUM

1. Pau Riera (1968-1978)
2. Joan Vallvé (1978-1984)
3. Joan Carreras (1984-1986)
4. Josep Millàs (1986-2002)
5. Miquel Bes (2002)
6. Jordi Porta (2002-2010)
7. Muriel Casals (2010-2015)
8. Quim Torra (2015)

dir que probablement tots ho hauríem d'haver fet millor: partits, institucions, entitats... tothom". L'advocat Roc Fuentes pensa que el gran repte de l'entitat i de tots els independentistes és "la independència de Catalunya", i que alhora caldria reforçar el paper que fa Òmnium de pont entre els actors que la volen fer possible. "És un rol que ha de fer Òmnium, perquè té autoritat per fer-ho".

Són els reptes actuals d'Òmnium Cultural. Reptes que evidencien el canvi experimentat a Catalunya seixanta anys després del naixement de l'entitat. ●